

Eidsberg lille damptreskelag stiftet 1877

Av Erling Mustorp

På loftet på Mustorp fant jeg i 1977 tilfeldigvis forhandlingsprotokollen for Eidsberg lille damptreskeleag. Der står det:

«På generalforsamlingen for Eidsberg lille damptreskelag, som ble holdt på Mustorp den 10. august 1878 ble Iver Mustorp og Kristen Gardseg bevilget kr 40 for hjemhenting av maskinene, og Kristian Gutu og Alfred Forsdal henholdsvis kr 20 og 16 for sitt umak ved kjøp av maskinene forrige høst.» Altså ble maskinene kjøpt i 1877, og damptreskelaget ble da stiftet. Det var nøyaktig 100 år etterpå at jeg fant denne forhandlingsprotokollen.

Maskinene ble kjøpt hos Høyerdal & Co i Kristiania. På fakturaen står det: «Kjøpt 1 damptreskeverk med Locomobil 650 Spd. pluss diverse 3,66 Spd., tilsammen 653,66 Spd.

Herpå mottaget godtgjørelse for drag etc. 109 Spd. Rest 544,66 Spd.» (1 Spd. = kr 4,-.)

Det ble like etter kjøpt en skiftenøkkel, vannstandsglass og patentpakning for kr 14,20. Det var sikkert en av de første skiftenøkklene som ble kjøpt inn i bygda. Iver Mustorp ble på generalforsamlingen valgt til den første formann og kasserer.

Lokomobilen var på 4½ hestekraft, og var beregnet på vedfyring. Som maskinist ble ansatt Gunne Mustorp for kr 1,60 pr. dag i lønn. Det var han som senere kjøpte Lundestad i Berg. Johan Buer var med treskeverket rundt omkring i bygda og «la i» treskeverket. Hans lønn var kr 1,08 pr. dag.

Til finansiering av maskinkjøpet ble det av aksjeselskapet tatt opp et lån på kr 2000 i Eidsberg Sparebank etter 5 pst. rente. Resten ble finansiert ved

aksjetegning. Disse var aksjeeiere:

Anders Forsdal 8 aksjer,
Alfred Forsdal 2,
Hans Nordby Langnes 1,
Arne Mysen 1,
Hans Bjørnstad 1,
Emil Gardseg Haug 1,
Peder Paulsen Gardseg 2,
Johan Rånås 1,
Hans Bøler 1,
Iver Mustorp 1,
Kristen Gardseg 2 og
Kristian Gutu 1,
tilsammen 22 aksjer à kr 40.

Ifølge protokollen ble alle reparasjoner på maskinene utført av Anders Forsdal. Han skal ha vært en meget dyktig smed, som også smidde hesteploger. Han bodde like i nærheten av Haugskrysset, på et sted som het Solberg. Det står at man hadde hatt et

uhell med damptreskeverket det første året, da de hadde kjørt av den seksvidete krumtappakselen på verket. Forsdal hadde da reist med «Krabben» ned Glomma til Sarpsborg, og fått laget en ny aksel på Borregaards mekaniske verksted.

Ifølge protokollen ble maskinene først tatt i bruk hos Kristen Gardseg, hvor det står at han er bevilget kr 30 for utlegg ved prøvene, og til igangsetting av maskinene.

Ifølge regnskapet betalte brukerne kr 2 pr. time. Det var mange gårder utenom aksjeeiernes som fikk leid maskinene.

For å gi et lite bilde på hvor mye korn den enkelte hadde den gang, kan jeg nevne hvor mange timers tresking det var på en del av gårdene for 100 år siden:

Denne type lokomobil?/dampmaskin ble antagelig brukt av damptreskelaget. Denne maskinen er fotografert under messen Markens Grøde i Rakkestad. Foto: Jorun Garseg

Hans Lund Sletner 23½ timer,
Chr. Lund Slitu 23½ timer,
Johan Elsnæs 20 timer,
Lars Narvestad 51 timer,
Ivar Mustorp 30 timer,
Hans Bjørnstad 8¼ timer,
Peder Paulsen Gardseg 11 timer,
Tangeland 6½ timer,
Emil Gardseg,
Haug 21½ timer,
J. Henningsmoen 18 timer,
Melleby Riiser 34 timer,
Kristen Gardseg 24½ timer, lensmann
Hjort på Lekum 6 timer, Steffensen på
Solberg i Trøgstad
14 timer,
Karl Klingenberg på Hobøl 21 timer,
fru Koht på Skaltorp 13½ timer,
og Johanne Folkenborg 10½ timer.

Etter tresketimene å dømme var altså

Narvestad den største kornpro-
dusenten i Eidsberg for 100 år siden.

Østre linje var den gang ikke ferdig-
bygd, så maskinene ble sikkert fraktet
etter veien fra Oslo. Disse lokomo-
bilene var veldig tunge, sa far, og ble
kjørt med 4 hester foran. Hvor tung
denne maskinen var, vet jeg ikke.

Jeg antar at det var på denne tiden
de første damptreskeverk og lokomo-
biler kom i bruk, for i et brev til
Eidsberg lille damptreskelag datert
1879 til Iver Mustorp, står det
følgende: «Et aktieselskap her i Asak
og Berg kjøpte i høst et lidet
Locomobil 2½ hest med et hakkels-
verk til. Tenker nu å kjøpe et lite tre-
skeverk til samme locomobil. Jeg har
hørt at Dere synes meget godt om
Deres lille maskin. Vi kan få et sådant
treskeverk gjort på bruket, af norsk
jern med stål i aksler og annet der for-
dres godt etter samme pris det kjøpes

for i Kristiania når vi skaffer et sådan
treskeverk at se etter. Jeg skal derfor
etter anmodning tillade mig den frihet
at anmode Dem om at formaa Deres
aktieeiere til at laane oss Deres her
ned en tid nu i vaares. Vi tror at det vil
lønne sig for oss at koste kjøringen,
for at få den godsgjort. Hilsen Ole
Martin Kjær, Gjernes.»

Dette brevet ble tatt opp til
behandling i styret, og ble enstemmig
godtatt mot at Kjær var ansvarlig for
den eventuelle skade som kunne opp-
stå under transporten.

Når Eidsberg lille damptreskelag
ble oppløst og hvor maskinen ble av,
vet jeg ikke. Protokollen er siste gang
ført i 1882. Kristian Gutu ble da valgt
til ny formann etter Iver Mustorp. Det
kan tenkes at Kristian Gutu hadde
egen protokoll etter den tid.

I min bestefar Ole Mustor, slekten-
skaper fra årundreskiftet står det at fra
1910 til 1918, var det Christian Jahren
som var på Mustorp og tresket med
damptreskeverket og lokomobilen. Jeg
kan vel gå ut fra at det ble oppløst før
1910.

«Det kan gro
liljer på
gjødselhaugen»